

15. Skotsyк, V. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady formuvannia servisnoho obsluhovuvannia silskohospodarskoi tekhniky v Ukraini [Organizational economic basis of agriculture machines service maintaining formation in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia APK - Economy and management of IAC, 1*, 128-133 [in Ukrainian].
16. Gummesson E.(2002). Total relations marketing: marketing strategy moving from the 4 Ps – product, price, promotion, place – of traditional marketing to the 30 Ps – the thirty relationships – of a new marketing paradigm . Oxford: Butterworth-Heinemann [in English].

Ruslana Zhovnovach, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Service Maintenance as the Condition for the Competitiveness of Enterprises of Agricultural Machine Building

The article discloses the issue of the development of the system of service maintenance of agricultural machines as the condition for providing competitiveness of enterprises of agricultural machine building.

The essence of the service maintenance of the production was defined. The interrelationship between the level of competitiveness of agricultural machine building enterprises and the level of services which can be provided by a producer for the consumers of agricultural machines was situated and the mechanism of their formation and realization have been defined. The activity of a producer concerning satisfaction of consumer needs through service maintenance of agricultural machines during the whole period of their exploitation was described.

The necessity was grounded and the measures relating to further development of service maintenance of agricultural machines directed to the creation of additional long-term competitive benefits of the national agricultural machine building enterprises were suggested.

service, service maintenance, corporate service, enterprise competitiveness, agricultural machine building, agricultural machine

Одержано (Received) 20.11.2015

Прорецензовано (Reviewed) 26.11.2015

Прийнято до друку (Approved) 30.11.2015

УДК 657.6

О.М. Остапенко, канд. пед. наук

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кіровоград, Україна

Проблеми впровадження та функціонування внутрішнього аудиту на авіаційних підприємствах в Україні

У статті узагальнено існуючу методику організації внутрішнього аудиту на підприємстві та запропоновано її вдосконалення відповідно до галузевих особливостей авіаційного транспорту. Доведено, що аудит впливає на фінансово-господарську діяльність авіаційних підприємств шляхом перевірки інформації, яка використовується при складанні звітності, попереджує виникнення помилок в обліку, сприяє раціональному використанню ресурсів, покращує фінансову дисциплінарність матеріально-відповідальних осіб, попереджує та усуває зловживання, покращує фінансовий стан підприємства, прогнозує їхню подальшу діяльність.

внутрішній аудит, власники, ризики бізнесу, прийняття рішень, внутрішній контроль

О.Н. Остапенко, канд. пед. наук

Кіровоградская летная академия Национального авиационного университета, г. Кіровоград, Украина

Проблемы внедрения и функционирования внутреннего аудита на авиационных предприятиях в Украине

В статье обобщена существующая методика организации внутреннего аудита на предприятии и предложено ее усовершенствование в соответствии с отраслевой спецификой авиационного транспорта. Доказано, что аудит влияет на финансово-хозяйственную деятельность авиационных предприятий путем проверки информации, используемой при составлении отчетности, предупреждает возникновение ошибок в учете, способствует рациональному использованию ресурсов, улучшает финансовую дисциплину материально-ответственных лиц, предупреждает и устраняет злоупотребления, улучшает финансовое состояние предприятия, прогнозирует их дальнейшую деятельность.

внутренний аудит, владельцы, риски бизнеса, принятие решений, внутренний контроль

Постановка проблеми. Ефективна діяльність авіаційних підприємств в умовах ринкової економіки та жорсткої конкуренції в значній мірі залежить від впровадження внутрішнього аудиту як системи з забезпечення його ефективного функціонування, шляхом оцінки, аналізу та контролю діяльності підприємства, управлінського персоналу, дотримання встановленого режиму або політики ведення бухгалтерського обліку в результаті перевірки достовірності складеної фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації служби внутрішнього аудиту на підприємстві досліджували вітчизняні науковці, такі, як: Н. Дорош [3] (аудит: методологія і організація), О. Нетикша [4] (організація служби внутрішнього аудиту та її робота на підприємстві), В. Рудницький [5] (внутрішній аудит: організація і методологія), Л. Стельмах [6] (чи потрібна підприємству служба внутрішнього аудиту), А. Ткаченко [7] (організація внутрішнього аудиту на промислових підприємствах), Т. Бутинець [2] (внутрішній контроль: суть і зміст), В. Белік [1] (совершенствование методики проведения внутреннего контроля за использованием автотранспорта), О. Шпирко [8] (внутрішній аудит на підприємствах водного транспорту) та ін.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив встановити факт відсутності комплексних підходів, які б забезпечили відповідні умови для створення і функціонування служби внутрішнього аудиту на авіаційному підприємстві України, що в свою чергу свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу впровадження та функціонування внутрішнього аудиту на авіаційному підприємстві шляхом його виокремлення, систематизації, удосконалення теоретичних та прикладних засад.

Виклад основного матеріалу. Перехід України на ринкові засади господарювання спричиняє суттєві зміни у процесі планування, обліку та контролю виробничо-господарської діяльності підприємств різних галузей економіки та форм власності.

В умовах економічної кризи ефективна діяльність підприємства багато в чому залежить від організації системи внутрішнього контролю. Тому, зараз є актуальним вивчення тенденцій розвитку внутрішнього аудиту та трансформації його функцій. Внутрішній аудит безпосередньо бере частину функцій внутрішньогосподарського контролю та сприяє ефективному виконанню завдань і цілей, за допомогою яких і функціонує підприємство [3, с. 32].

Основна проблема полягає у тому, що в економічно розвинених країнах світу пильна увага приділяється як внутрішньому, так і зовнішньому аудиту. В Україні відбувається дещо інакше: якщо становлення зовнішнього аудиту, можна сказати, вже відбулося, то внутрішній аудит до сьогодні все ще перебуває в стані зародження.

Значення внутрішнього аудиту власниками і керівниками підприємств авіаційної спрямованості досі повною мірою не оцінено [5, с. 21]. Це спричинено передусім відсутністю чіткої бази регламентування організації та розвитку внутрішнього аудиту на українських підприємствах (в т.ч. і на підприємствах авіаційного транспорту). Також

необхідність створення служби внутрішнього аудиту може бути зумовлена неналежним розумінням ризиків діяльності підприємств авіаційного транспорту в сучасних умовах.

До найкрупніших авіакомпаній України за кількістю суден, обсягами перевезень відносяться: ВАТ АК «Авіаднепр», ВАТ АК «Авіалінії України», ПАТ АК «МАУ», «Авіалінії Харкова», ПРАТ АК «Буковина», ВАТ АСП «Миколаїв Аеро», ВАТ АК «Одеські авіалінії», МААК «Урга». До авіаційних підприємств, які мають потужний виробничий потенціал можна віднести: Авіаційний науково-технічний комплекс ім. Антонова, Київський державний завод «Авіант», Харківський авіаційний завод (ХАЗ), Запорізьке ДКБ «Івченко-Прогрес», а також ВАТ «Мотор Січ».

Проведені дослідження показали, що не на всіх великих і середніх авіаційних підприємствах функціонує служба внутрішнього аудиту, яка є важливим фактором управління господарською діяльністю. Внутрішній аудит має функціонувати як незалежна діяльність на підприємстві, визначати та оцінювати ризики, а також слабкі місця в роботі авіаційних підприємств та надавати рекомендації для підвищення ефективності систем і господарських процесів.

Проведений літературний аналіз, дозволив виокремити такі основні завдання, які вирішує внутрішній аудит під час свого функціонування на підприємстві:

- нагляд за дотримання законодавства, внутрішніх норм та правил;
- збереження та захист активів підприємства та власників;
- контроль за оптимальним використанням ресурсів суб'єкта господарювання; визначення та попередження ризиків бізнесу;
- забезпечення достовірності та повноти інформації та звітності;
- проведення стратегічного аналізу та розробка фінансових прогнозів;
- забезпечення та сприяння виконанню поставлених планів та досягнення мети діяльності підприємства.

Перелік функцій внутрішнього аудиту в конкретній компанії (підприємстві) може бути значно ширшим, оскільки визначається менеджментом або власником та залежить від специфіки діяльності, величини компанії, системи управління тощо.

Внутрішній аудит не є двійником системи внутрішнього контролю підприємства. А саме система внутрішнього контролю є об'єктом уваги внутрішнього аудиту через відстеження потенційних ризиків бізнесу. Методичні прийоми внутрішнього аудиту узагальнюються різними процедурами, які дають можливість аудитору виконати визначені завдання та досягти поставлену мету.

Для отримання аудиторських доказів внутрішні аудитори використовують сукупність методів дослідження об'єктів, таких як: всезагальні методи пізнання (методи філософії): діалектичний, метафізичний, інтуїтивний, феноменологічний, герменевтичний; загальнонаукові методи дослідження: гіпотеза та аналогія; індукція та дедукція; аналіз і синтез; ідеалізація та формалізація (структурний метод); спостереження та експеримент; порівняння, групування, вимірювання тощо; запозичені із інших наук методи дослідження: економіко-математичні, статистичні, соціологічні, історичні, кібернетичні тощо; спеціальні методи дослідження: органолептичні; розрахунково-аналітичні; документальні; узагальнення і реалізація результатів контролю (підхід М. Білухи); прийоми перевірки окремого документа; прийоми перевірки документів, які відображають одні й ті ж, або взаємопов'язані операції; прийоми перевірки системи бухгалтерських записів; інвентаризація, аналіз господарської діяльності, перевірка, обстеження; спостереження та огляд; опитування, інспекція, оцінка, запит (підтвердження), аналітичний огляд, узагальнення тощо.

У загальних рисах організацію відділу внутрішнього аудиту на авіаційних підприємствах можна рекомендувати проводити за наступними основними етапами:

- 1) складання ряду питань, для вирішення яких формується відділ внутрішнього аудиту на авіаційному підприємстві;
- 2) видача розпорядчого документу керівником підприємства про створення служби внутрішнього аудиту;
- 3) формування системи посад та розподіл обов'язків між працівниками служби;
- 4) інтеграція відділу внутрішнього аудиту з іншими одиницями структури управління підприємством;
- 5) розробка внутрішньо фірмових стандартів внутрішнього аудиту, які б регламентували діяльність служб внутрішнього аудиту для чіткого визначення прав і обов'язків працівників служби, уникнення плутанини в роботі, визначення термінів надання звітної інформації керівництву за результатами перевірок, форми надання документації й звітів.

Структура служби внутрішнього аудиту на авіаційному підприємстві повинна створюватися залежно від тих спеціалістів, які входять до її складу (продаж, фінанси, виробництво, перевезення, розвантаження, оподаткування, комп'ютерні технології тощо) та повинна бути орієнтована на структуру підприємства (головний офіс, дочірнє підприємство, філії тощо). Важливо, щоб у службі було досягнуто правильне співвідношення загального досвіду, знань у конкретній галузі, професійної аудиторської компетенції і технічних навичок, необхідних для виконання планів внутрішнього аудиту.

Для забезпечення якості роботи вирішальне значення має й статус відділу внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит як бізнес-процес авіаційного підприємства не може бути підпорядкований одному з підрозділів підприємства, оскільки не зможе здійснити належну оцінку системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Тому, в структурі такого підприємства доцільно створити окрему службу внутрішнього аудиту, яка буде підпорядковуватися заступнику генерального директора з внутрішнього аудиту.

Успішність діяльності відділу внутрішнього аудиту залежить від особистих якостей його посадових осіб. Внутрішні аудитори повинні дотримуватися фундаментальних принципів Кодексу етики професійних бухгалтерів, якими є чесність, об'єктивність, професійна компетентність, конфіденційність, професійна поведінка.

Працівники відділу внутрішнього аудиту повинні досконало володіти як зовнішніми регуляторними документами, а саме, законодавством України, наказами та розпорядженнями Державіаслужби Україна, так і внутрішніми – статут авіаційного підприємства, облікова політика, накази та розпорядження.

Внутрішні аудитори повинні удосконалювати свої знання та навички в процесі постійного підвищення кваліфікації. Для забезпечення контролю та оцінки якості роботи внутрішніх аудиторів керівник служби внутрішнього аудиту підприємства повинен складати звіт про роботу даної служби, який може бути підставою для нарахування заробітної плати внутрішнім аудиторам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проведений аналіз дозволив встановити, що впровадження і функціонування внутрішнього аудиту, дозволить впливати на фінансово-господарську діяльність авіаційних підприємств шляхом перевірки інформації, яка використовується при складанні звітності, попереджуватиме помилки в обліку, дозволить раціонально використовувати наявні ресурси, покращить фінансову дисциплінарність матеріально-відповідальних осіб, попереджуватиме та усуватиме зловживання, покращить фінансовий стан підприємства, спрогнозує їхню діяльність, що в підсумку дозволить уникнути ризики припинення діяльності підприємств, отримання збитків, погіршення конкурентоспроможності на ринку. Виконання пропозицій внутрішніх аудиторів

дозволить підприємству уникнути штрафних санкцій з боку контролюючих органів, посилить трудову дисципліну, контроль за використанням грошових і матеріальних ресурсів, підвищить кваліфікаційний рівень працівників бухгалтерії, складання достовірної фінансової звітності тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичних рекомендацій щодо порядку проведення внутрішнього аудиту на авіаційному підприємстві.

Список літератури

1. Белик В.Д. Совершенствование методики проведения внутреннего контроля за использованием автотранспорта [Текст] / В.Д. Белик // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : економічні науки. – 2006. – № 3 (37). – С. 13–19.
2. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: суть і зміст [Текст] / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – № 2 (44). – С. 31–42.
3. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація [Текст] / Н.І. Дорош. – К., 2001. – 402 с.
4. Нетикша О. Організація служби внутрішнього аудиту та її роботи на підприємстві / О. Нетикша // Бухгалтерський облік і аудит. – К., 2004. – № 7. – С.61–65.
5. Рудницький В.С. Внутрішній аудит: організація і методологія [Текст] / В.С. Рудницький. – Тернопіль: "Економічна думка", 2000. - 106 с.
6. Стельмах Л. Чи потрібна підприємству служба внутрішнього аудиту [Текст] / Л. Стельмах // Справочник економіста. – К., 2009. – № 6. – С.25–32.
7. Ткаченко А.М. Організація внутрішнього аудиту на промислових підприємствах [Текст] / А.М. Ткаченко. – Запоріжжя, 2002. – 504 с.
8. Шпирко О.Н. Внутренний аудит на предприятиях водного транспорта [Електронний ресурс] / О.Н. Шпирко - Режим доступа <http://www.maritime.Kyiv.ua/uploads/>

References

1. Belik, V.D. (2006). Sovershenstvovanie metodiki provedeniya vnutrennego kontrolya za ispolzovaniem avtotransporta [Improved methods of internal controls over the use of motor vehicles]. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo tekhnologichnogo universitetu. Seriya: ekonomichni nauki. – News Zhytomyrska state technology university. Series: economic science, 3 (37), 13-19* [in Ukrainian].
2. Butinets, T.A. (2008). Vnutrishniy kontrol: sut i zmist [Internal control: the nature and the content]. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo tekhnologichnogo universitetu. Seriya: ekonomichni nauki. – News Zhytomyrska state technology university. Series: economic science, 2 (44), 31-42* [in Ukrainian].
3. Dorosh, N.I. (2001). *Audit: metodologiya i organizatsiya* [Audit: methodology and organization]. Kiev: Znannia [in Ukrainian].
4. Netiksha, O. (2004). Organizatsiya sluzhbi vnutrishnogo auditu ta yogo roboty na pidpryyemstvi [Organization of Internal Audit and its work at the enterprise]. *Bukhgalterskiy oblik i audit. - Accounting and Auditing, 7, 61-65* [in Ukrainian].
5. Rudnitskiy, V.S. (2000). *Vnutrishniy audit: organizatsiya i metodologiya* [Internal audit: organization and methodology]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
6. Stel'makh, L. (2009). *Chi potribna pidpryyemstvu sluzhba vnutrishn'oho audytu* [Internal audit requires business?]. Kiev: Spravochnik ekonomista [in Ukrainian].
7. Tkachenko, A.M. (2002). *Orhanizatsiya vnutrishn'oho audytu na promyslovykh pidpryyemstvakh* [Organization of internal audit in industrial]. Zaporizhzhya [in Ukrainian].
8. Shpirko, O.N. Vnutrenniy audit na predpriyatiyakh vodnogo transporta [The Internal audit in the enterprise of water transport]. (n.d.). *www.maritime.Kyiv.ua*. Retrieved from <http://www.maritime.Kyiv.ua/uploads/> [in Ukrainian].

Oksana Ostapenko, PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogic Sciences)

Kirovohrad Flight Academy National Aviation University, Kirovohrad, Ukraine

Problems of Implementation and Functioning of the Internal Audit at the Aviation Enterprises in Ukraine

Today, a very important issue in Ukraine is the issue of the implementation and functioning of the internal audit of the aviation company as a system to ensure its effective functioning through assessment, analysis and control in enterprise management, management personnel, compliance with the established regime or policies of accounting as a result of verification of the financial statements.

The paper summarizes the existing methodology of internal audit at the company and asked to improve it in accordance with the features of the air transport industry. In general, the organization of the internal audit department at the aviation enterprises can be recommended to carry out the following basic steps: preparation of a number of issues for which formed the internal audit department in the aviation enterprise; issuing administrative document on creation of the director of internal audit; formation of a system of posts and allocation of responsibilities between the employees of service; Integration of Internal Audit with other units of the management structure of the enterprise; the development of in-house internal audit standards regulating the activities of internal audit services to clearly define the rights and duties of service workers, to avoid confusion in the work, the timing of reporting information to management on the results of checks, forms of documentation and reports.

Thus, the analysis revealed that the implementation and functioning of the internal audit, would allow to influence the operations of the aviation companies by checking the information used for reporting, to prevent errors in accounting, enable efficient use of existing resources, improve financial discipline financially responsible persons, prevent and eliminate abuse, improve the financial condition of the company, will predict their activities, as a result of avoiding the risks of enterprises, of losses, deterioration of competitiveness in the market. Implementation of the proposed internal audit will enable the company to avoid penalties by regulatory authorities, strengthen labor discipline and control over the use of money and material resources, increase the qualification level of workers of accounting, preparation of reliable financial statements.

internal audit, owners, business risks, decision making, internal controls

Одержано (Received) 26.10.2015

Прорецензовано (Reviewed) 23.11.2015

Прийнято до друку (Approved) 30.11.2015

УДК 330.322:338.432(477.44)

С.А. Фрунза, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

Особливості управління інвестиційною діяльністю підприємств сільського господарства

У статті визначено особливості управління інвестиційною діяльністю підприємств сільського господарства та розроблено напрями його удосконалення. Досліджено причини незадовільного фінансового стану та інвестиційного клімату сільського господарства, а також запропоновані заходи удосконалення цього процесу шляхом залучення зовнішніх інвестицій.

інвестиція, прямі іноземні інвестиції, сільське господарство, інвестиційна діяльність, аграрне підприємство

С.А. Фрунза, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, г. Кіровоград, Україна

Особенности управления инвестиционной деятельностью предприятий сельского хозяйства

В статье представлены особенности управления инвестиционной деятельности предприятий сельского хозяйства и разработаны направления его улучшения. Исследованы причины неудовлетворительного финансового состояния и инвестиционного климата сельского хозяйства, а также предложены способы улучшения этого процесса путем привлечения внешних инвестиций.

инвестиция, прямые иностранные инвестиции, сельское хозяйство, инвестиционная деятельность, аграрное предприятие

Актуальність теми. На різних етапах функціонування сільськогосподарських підприємств домінують є проблеми, що пов'язані з фінансовим забезпеченням їх виробничої діяльності. Водночас від своєчасного, стабільного, збалансованого, доступного фінансового забезпечення визначальною мірою залежить ефективність, прибутковість і конкурентоспроможність ведення сільськогосподарського виробництва. Окреслене проблемне поле вимагає розробки практичних рекомендацій